

KREDYTY FRANKOWE

CZY WARTO POZWAĆ BANK? O CO I W JAKI SPOSÓB?

Katarzyna Ulma-Raszkowska - adwokat

Jakub Kondrat - adwokat

Grabowski i Wspólnicy Kancelaria Radców Prawnych

26 maja 2022 r., godz. 11:00

Krótką historia tzw. kredytów frankowych w Polsce

- **kredyty denominowane i indeksowane pojawiły się w Polsce po 2002 r., jednak przed rokiem 2005 były udzielane na niewielką skalę;**
- **wzrost liczby kredytów frankowych następował po wejściu Polski do UE w latach 2005 - 2008 (największa liczba kredytów w 2008 r. - ok 70% wszystkich nowo udzielanych kredytów hipotecznych to kredyty „frankowe”);**
- **wzrost kursu CHF na przełomie 2008/2009 ograniczył popyt na te kredyty hipoteczne;**
- **po 2011 r. kredyty frankowe praktycznie przestały być udzielane.**

Dlaczego kredyty frankowe zyskały tak dużą popularność?

- **drogie kredyty złotowe, co skutkowało wielokrotnie brakiem zdolności kredytowej na uzyskanie kredytu w walucie PLN;**
- **niższe oprocentowanie, oparte o wskaźnik LIBOR, niż kredyty PLN, oparte o WIBOR (w latach 2006 – 2008 o ok. 3 p.p. niższa niż w przypadku kredytu PLN);**

przykład: kredyt 300 000 zł na 30 lat

- **Przy oprocentowaniu 6% rata to 1798,65 PLN**
- **Przy oprocentowaniu 3% rata to 1265,81 PLN**
- **stabilność kursu CHF;**
- **dobrze perspektywy polskiej gospodarki po wejściu Polski do UE.**

Reakcja organów i środowiska bankowego

- **03.07.2002 r.** - Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego (GINB) wystosowuje do prezesów banków ostrzeżenie dotyczące kredytów powiązanych z kursem waluty obcej - zwraca uwagę na niezabezpieczone ryzyko kursowe, skutkiem czego ryzyko kredytobiorcy przekształca się w ryzyko kursowe banku - ostrzeżenie to nie odniosło skutku;
- **2005** - GINB ponownie zwraca uwagę na zwiększające się ryzyko związane z rosnącym udziałem kredytów powiązanych z kursem waluty obcej i wskazuje na możliwość wprowadzenia przez KNB ograniczenia lub uniemożliwienia udzielania takich kredytów;
- **2005** - Związek Banków Polskich (ZNB) powołuje zespół roboczy i przeprowadza w bankach konsultacje co do dalszego funkcjonowania kredytów i ich kształtu;
- **05.12.2005 r.** - Prezes ZNB informuje GINB, że większość Banków opowiedziała się za wprowadzeniem zakazu udzielania kredytów w walutach wymiennalnych na cele mieszkaniowe;
- **08.02.2006 r.** - GINB odrzuca możliwość wprowadzenia całkowitego zakazu udzielania kredytów powiązanych z kursem waluty obcej ze względu na brak uprawnienia KNB do wprowadzenia takiego zakazu, a także ze względu na przekonanie, że taki zakaz faworyzowałby największe banki.

Reakcja organów i środowiska bankowego c.d.

- **01.07.2006 r.** – Komisja Nadzoru Bankowego wydaje Rekomendację S;

banki zobowiązane do analizowania zdolności kredytowej klienta przy założeniu, że stopa procentowa dla kredytu walutowego jest równa co najmniej stopie procentowej dla kredytu złotowego, a kapitał kredytu jest większy o 20%; na banki nałożono obowiązki informacyjne dotyczące ryzyka kursowego;

- **01.04.2009 r.** - Rekomendacja S (II) – m.in. wprowadzenie obowiązku informowania kredytobiorcy o tzw. spreadzie walutowym; możliwość spłaty kredytu w walucie indeksacyjnej (Rekomendacja wyprzedziła w tym zakresie regulacje ustawowe);
- **01.2011 r.** - Rekomendacja S (III) – m.in. ustalono maksymalny poziom relacji zobowiązań kredytowych do średnich dochodów netto na poziomie nie wyższym niż 42%;
- **01.01.2014 r.** – Rekomendacja S (IV) – wymóg zgodności waluty dochodu i kredytu;
- Kolejne rekomendacje, rosnący kurs walut, rosnąca świadomość ryzyka kredytowego -> praktyczne wyeliminowanie kredytów frankowych z rynku.

„Czarny czwartek” - przyczyny

- **rok 2007** (kryzys ekonomiczny) – CHF jako „bezpieczna przystań” dla inwestorów z całego świata;
- umacnianie CHF w stosunku do EUR, co nie było korzystne dla szwajcarskiej gospodarki -> ryzyko deflacji i sytuacja niekorzystna dla szwajcarskich eksporterów;
- **6 września 2011 r.** – Szwajcarski Bank Narodowy decyduje się na częściowe usztywnienie kursu CHF – ustalenie górnej granicy kursu EUR do CHF powinna być na poziomie 1,2 (tzw. sufit walutowy na franka);
- Stabilność kursu CHF doprowadziła m.in. do popularyzacji kredytów frankowych w Polsce;
- osłabienie EUR w stosunku do USD -> spadek wartości CHF do USD -> problem dla szwajcarskiej gospodarki;
- **15.01.2015 r.** „czarny czwartek” i „uwolnienie CHF” -> usunięcie „sufitu walutowego” i obniżenie głównej stopy procentowej do - 0,75%;
- kurs CHF do PLN szybuje ze stawki 3,5455 (na dzień 14.01.2015 r.) do 5,1934 (najwyższa wartość w dniu 15.01.2015 r.)

Kredyt indeksowany

Kredyt, w którym suma kredytu jest wyrażana i wypłacana w walucie polskiej, indeksowanej do CHF, którą w dniu wypłaty przeliczono na walutę obcą (na franki), według kursu kupna i księgowano jako saldo zadłużenia, a w przypadku spłaty rat dokonywano operacji odwrotnej – każdą ratę uiszczaną w walucie polskiej przeliczano z waluty polskiej na walutę obcą, według kursu sprzedaży zgodnie z tabelą banku.

Przykładowe klauzule waloryzacyjne przy kredycie indeksowanym do waluty CHF

Klauzula dotycząca wysokości udzielanego kredytu i jego wypłaty:

„Kwota kredytu: 300 000,00 zł. Kredyt indeksowany jest do waluty CHF, po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna CHF według Tabeli Kursów Walut Obcych Banku w dniu uruchomienia kredytu lub transzy.”

Klauzula dotycząca ustalenia wysokości zobowiązania i jego spłaty:

„Wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF – po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w „Bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych” do CHF obowiązującego w dniu spłaty.”

Kredyt denominowany

Kredyt, którego kwota jest określona w walucie obcej, lecz zgodnie z umową jest wypłacana wyłącznie w złotych, po przeliczeniu wg kursu kupna waluty obcej stosowanego przez bank. Wysokość należnych rat spłaty kredytu jest wyrażana w walucie obcej, lecz kredytobiorca jest zobowiązany do spłaty w złotych polskich po przeliczeniu według kursu sprzedaży stosowanego przez bank w dniu spłaty każdej z dej z rat

Przykładowe klauzule waloryzacyjne przy kredycie denominowanym do waluty CHF

Klauzula dotycząca wysokości udzielanego kredytu i jego wypłaty:

„Bank udziela kredytobiorcy na warunkach określonych w umowie oraz Regulaminie kredytowania osób fizycznych w Banku, kredytu w wysokości 40 100,00 CHF, a Kredytobiorca zobowiązuje się do wykorzystania i zwrotu kredytu wraz z odsetkami zgodnie z warunkami niniejszej Umowy.”

Kredytobiorca przyjmuje do wiadomości, że kwota kredytu lub transzy kredytu wypłacana jest w złotych po przeliczeniu według kursu kupna waluty kredytu obowiązującego w Banku w dniu wypłaty kwoty kredytu lub transzy kredytu, zgodnie z Tabelą kursów walut Banku ogłaszaną w siedzibie Banku z zastosowaniem zasad ustalania kursów walut obowiązujących w Banku.”

Klauzula dotycząca ustalenia wysokości zobowiązania i jego spłaty:

„Kredytobiorca przyjmuje do wiadomości, że kwota spłaty podlega przeliczeniu na złote po kursie sprzedaży waluty kredytu obowiązującym w Banku w dniu dokonywania spłaty, zgodnie z Tabelą kursów walut Banku ogłaszaną w siedzibie Banku z zastosowaniem zasad ustalania kursów walut obowiązujących w Banku.”

Podwójne klauzule waloryzacyjne w umowach kredytów (tzw. spread)

Bank swoje zobowiązania przelicza według kursu kupna waluty obcej, a więc kursu niższego od kursu średniego, natomiast zobowiązania kredytobiorcy przeliczane są według kursu sprzedaży, a więc kursu wyższego.

Przykład:

Data udzielenia kredytu: 01.08.2008 r.

Kwota kredytu indeksowanego: 300 000,00 zł

Kurs kupna CHF: 1,895

Wysokość zobowiązania: 158 311 CHF

Data spłaty: 01.08.2008 r.

Kurs sprzedaży CHF: 2,043

Kwota do spłaty: 323 429,37 zł

Pojęcie klauzuli abuzywnej- postanowienia niedozwolonego i skutki ich zawarcia w umowie kredytowej przez Bank.

Art. 385(1)_§ 1 Kodeksu cywilnego – niedozwolone postanowienia umowne (klauzule abuzywne)

Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Artykuł wprowadzono do polskiego systemu prawa cywilnego w związku z koniecznością uwzględnienia postanowień Dyrektywy nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Możliwe jest stwierdzenie abuzywności postanowień umownych, które:

1. Zawarte zostały w danej umowie z konsumentem;
2. Kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

co do których nie wystąpiła dodatkowo jedna z przesłanek negatywnych, która wyłącza taką kontrolę:

1. Postanowienie umowne zostało indywidualnie uzgodnione z konsumentem;
2. Postanowienie umowne określa główne świadczenia stron i zostało sformułowane w sposób jednoznaczny.

Konsument

Art. 22(1) k.c.: "Za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową".

Kształtowanie praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy

Według doktryny i orzecznictwa - postanowienia godzące w równowagę kontraktową stron, zmierzające do wprowadzenia konsumenta w błąd, wykorzystując jego zaufanie i brak specjalistycznej wiedzy.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18:

Mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385(1) § 1 k.c.

dalej w ramach tego samego orzeczenia:

Nie ulega zatem wątpliwości, że opisany mechanizm ustalania przez pozwany bank kursów waluty (kupna i sprzedaży), który wskutek braku jednoznacznej treści, pozostawiał mu w tym względzie swobodę, stanowi niedozwolone postanowienie umowne, gdyż w sposób oczywisty jest sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy powodów jako konsumentów. Poza tym, przeliczenie kwoty kredytu wypłacanego w PLN nastąpiło według kursu kupna CHF (który jest niższy od kursu sprzedaży), zaś przy spłacie rat kredytowych przeliczenie następowało na podstawie kursu sprzedaży CHF (który jest wyższy od kursu kupna).

Nieuzgodnienie kwestionowanego postanowienia w sposób indywidualny z konsumentem.

Art. 385(1) § 3 k.c. Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu (...).

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 marca 2013 r., VI ACa 1241/12:

(...) Dla skutecznego wykazania okoliczności, że klauzula była uzgodniona z konsumentem nie będzie wystarczające opatrzenie klauzuli adnotacją, że konsument wyraża zgodę.

Klauzule waloryzacyjne jako główne świadczenia niesformułowane w sposób jednoznaczny

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17:

(...) obowiązek zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu stanowi główne świadczenie kredytobiorców. Skoro tak, trudno podzielić stanowisko, że klauzula indeksacyjna nie odnosiła się bezpośrednio do elementów przedmiotowo istotnych umowy kredytu bankowego, a zatem do oddania i zwrotu sumy kredytowej, skoro wysokość tej sumy wprost kształtowała.

Brak jednoznaczności klauzul waloryzacyjnych:

- Uniemożliwiają ustalenie wysokości świadczeń stron umowy;
- Uniemożliwiają ocenę skutków wiążących się z zastosowaniem indeksacji/denominacji do waluty obcej;
- Uniemożliwiają oszacowanie konsekwencji ekonomicznych zaciągniętego zobowiązania.

Skutki uznania postanowienia umownego dot. klauzul waloryzacyjnych za niedozwolone

- postanowienia są eliminowane z umowy jako bezskuteczne z mocy prawa z mocą wsteczną;
- nie jest dopuszczalne dokonywanie zmian w umowie, modyfikacja treści postanowień, redukcji utrzymującej skuteczność, zastąpienie innymi;
- w przypadku stwierdzenia, że bez usuniętych postanowień umowa nie może obowiązywać, stwierdzenie nieważności umowy;
- rozliczenie się pomiędzy stronami poprzez zwrot tego co sobie wzajemnie świadczyły.

Inne podstawy kwestionowania ważności umów frankowych:

Art. 58 § 1 i 2 k.c.: „Czynność prawna sprzeczna z ustawą lub mająca na celu obejście ustawy jest nieważna (...)

Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego”

Art. 353(1) k.c.: „Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.”

Art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego: „...bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu” (...) Umowa kredytu powinna określać w szczególności kwotę i walutę kredytu”

Zagrożenia dla kredytobiorców w przykładowych stanach faktycznych

- Kredyt na sfinansowanie działalności gospodarczej;
- Rejestracja działalności gospodarczej w kredytowanej nieruchomości;
- Wynajmowanie kredytowanej nieruchomości;
- Podpisywanie porozumień z Bankiem.

Rodzaje powództw w sprawach dot. kredytów „frankowych”

Kredyt niespłacony:

1. Stwierdzenie nieważności umowy;

oraz

2. Żądanie zapłaty kwot uiszczonych w związku z nieważną umową;

ewentualnie:

1. Ustalenie bezskuteczności określonych postanowień umowy;

oraz

2. Żądanie zapłaty nadpłaty.

Rodzaje powództw w sprawach dot. kredytów „frankowych”

Kredyt spłacony:

1. Żądanie zapłaty kwot uiszczonych w związku z nieważną umową;

ewentualnie

2. Żądanie zapłaty nadpłaty uiszczonej przy wykonywaniu umowy zawierającej klauzule abuzywne.

Zagadnienia praktyczne

Zawieszenie obowiązku spłat rat kredytu- zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych o stwierdzenie nieważności umowy:

udzielenie zabezpieczenia roszczenia o ustalenie nieważności umowy przez wstrzymanie obowiązku spłaty rat kapitałowo-odsetkowych określonych umową, w okresie od dnia wydania postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia do czasu uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.

Przesłanki udzielenia zabezpieczenia:

1. Uprawdopodobnienie roszczenia

Oraz

2. Interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia.

Wykonanie umowy a możliwość wytoczenia powództwa

Inne roszczenia - żądanie zapłaty

Przedawnienie roszczeń konsumenta

Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21)

(...) bieg terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych konsumenta nie może się rozpocząć zanim dowiedział się on lub, rozsądnie rzecz ujmując, powinien dowiedzieć się o niedozwolonym charakterze postanowienia. Należy bowiem uznać, że dopiero wówczas mógł wezwać przedsiębiorcę do zwrotu świadczenia.

Zawarcie aneksu „antyspreadowego”

Tzw. ustawa „antyspreadowa” weszła w życie 26 sierpnia 2011 r. i dała możliwość spłacania rat kredytu bezpośrednio w walucie wskazanej w umowie.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r. (III CZP 29/17):

oceny tego, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (stanowi klauzulę abuzywną), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia tej umowy.

Prawo zatrzymania

Art. 496 k.c.: „Jeżeli wskutek odstąpienia od umowy strony mają dokonać zwrotu świadczeń wzajemnych, każdej z nich przysługuje prawo zatrzymania, dopóki druga strona nie zaoferuje zwrotu otrzymanego świadczenia albo nie zabezpieczy roszczenia o zwrot”.

Prawo zatrzymania uprawnia dłużnika (Bank) do powstrzymania się ze zwrotem swojego świadczenia wzajemnego do czasu aż druga strona (kredytobiorca) nie zaoferuje zwrotu swojego świadczenia tj. kwoty udzielonego kredytu albo nie zabezpieczy takiego roszczenia o zwrot.

Zarzut zatrzymania może odnieść skutek tylko jeżeli od umowy **odstąpiono** bądź uznano ją za **nieważną** oraz wyłącznie do umów **wzajemnych**.

Z art. 487 § 2 k.c. wynika, że umowa jest wzajemna, gdy obie strony zobowiązują się w taki sposób, że świadczenie jednej z nich ma być odpowiednikiem świadczenia drugiej.

Rozliczenie z Bankiem- teoria salda a teoria dwóch kondykcji

Uchwała Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20

określa konsekwencje uznania umowy kredytu indeksowanego za nieważną na skutek zawarcia w niej klauzul abuzywnych

Stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 w związku z art. 405 KC) niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu.

Roszczenia Banków o zwrot kapitału oraz wynagrodzenia za korzystanie z kapitału

Dwa zasadnicze roszczenia podnoszone przez Banki:

1. Zwrot wypłaconego kapitału w wykonaniu nieważnej umowy;
2. Wynagrodzenia za korzystanie z kapitału wypłaconego w wykonaniu nieważnej umowy kredytu.

Roszczenie o zwrot wypłaconego kapitału (kredytu).

Sąd Okręgowy w Świdnicy w uzasadnieniu wyroku z dnia 18 stycznia 2022 r., sygn. akt: I C 1802/21:

W powyższej sprawie tak strona powodowa jak i pozwana uzależniała skuteczność dochodzenia roszczeń przez stronę powodową od stwierdzenia nieważności umowy kredytu w postępowaniu toczącym się przed Sądem Okręgowym w (...). Zatem taka sytuacja powoduje, że roszczenie zgłoszone w powyższej sprawie nie jest jeszcze wymagalne i jako takie winno ulec oddaleniu.

Roszczenia Banków o zwrot kapitału oraz wynagrodzenia za korzystanie z kapitału

Roszczenie o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z kapitału:

Sąd Okręgowy w Suwałkach w uzasadnieniu wyroku z dnia 10 lutego 2022 r., sygn. akt: I C 843/20:

Jeśli zaś chodzi o kwestię wynagrodzenia za korzystanie z kapitału, to – w przekonaniu Sądu – brak jest podstaw do uznania, by po stronie pozwanego Banku roszczenie z powyższego tytułu w ogóle powstało. Na gruncie prawa polskiego nie dostrzega Sąd bowiem przepisów, które prawo do takiego wynagrodzenia (za korzystanie z kapitału na podstawie nieważnej umowy kredytowej) w ogóle by przyznawało;

Sąd Okręgowy w Łodzi w uzasadnieniu wyroku z dnia 28 grudnia 2021 r., sygn. akt: I C 65/21:

Zaś co do ewentualnych, przyszłych roszczeń banku o wynagrodzenie za korzystanie z kapitału w ocenie sądu żadna ze stron poza roszczeniem o zwrot świadczenia nienależnego drugiej stronie, nie może dodatkowo żądać wynagrodzenia za korzystanie ze swoich środków finansowych do czasu, gdy druga strona była w dobrej wierze (analogicznie do regulacji z art. 224 § 1 k.c.);

„Frankowicze” – przedsiębiorcy?

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22

Sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu.

Rozstrzygnięcie w/w zagadnienia prawnego jest szczególnie istotne, mając na względzie, że zarzut nieważności umowy kredytu jako sprzecznej z ustawą (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353[1] k.c.) jest zarzutem uniwersalnym – niezależnym o tego, czy kredytobiorca zostanie zakwalifikowany, jako konsument, czy też jako przedsiębiorca.

Dziękujemy za uwagę

Katarzyna Ulma-Raszkowska

adwokat

katarzyna.ulma-raszkowska@gwlaw.pl

697 313 562

Jakub Kondrat

adwokat

jakub.kondrat@gwlaw.pl

512 341 369

Grabowski i Wspólnicy

Kancelaria Radców Prawnych sp.k.

ul. Bagno 2 lok. 71

00-112 Warszawa

gwlaw@gwlaw.pl

+48 22 416 05 56

www.gwlaw.pl